

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/hunyadi-buzas-eva-homane-mora-eva-retro-tura-a-rakosi-es-a-kadar-korszakba-11-03-15/>

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva

Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba¹

1. A projekt módszerről általában

Ahány pedagógus – de legalábbis ahány iskola –, annyiféle olvasata létezik az oktatási projekt fogalmának. A mi általános iskolánkban immár két évtizede mindennapi gyakorlat, hogy évente és évfolyamonként 1-2 projektet valósítunk meg mind alsó, mind felső tagozatban.

Intézményünkbe közel 700 gyerek jár; többnyire 3-3 párhuzamos osztályba; ezek közül egy testnevelés tagozatos osztály, egy pedig a Jena-plan program szerint tanul. Utóbbi biztosítja számunkra az állandó megújulás igényét, a reformpedagógiai gyakorlatok – köztük a projektoktatás – elsajátítását, alkalmazását.

Kettősünk hosszú évek óta remekül együttműködik, rendkívül inspirálóak vagyunk egymás számára, szakjaink: a történelem, magyar, ének-zene is jól kiegészítik egymást (ezekhez a gyakorlatban még az osztályfőnöki óra és az etika is hozzáadódik). Csak az elmúlt években 5 közös projektet valósítottunk meg. 2017-ben az Arany-évforduló és a Szent László-emlékévé inspirált 6. osztályban az *Arany János- és Szent László-projekt*re. Szintén 6.-ban került sor az *Egri csillagok*; 7.-ben a *Reformkor és szabadságharc*; 8.-ban az itt ismertetett *Diktatúrák* című *projekt*re; majd a 2019/20-as tanév novemberében az új 5. osztályunkkal a *Leonardo da Vinci, a polihisztor-projekt* zajlott – a Mester halálának 500 éves évfordulója kapcsán.

A mi értelmezésünkben a projekt fő jellemzője a tantárgyi határok felazítása. Aki tanít, tapasztalja, hogy a gyerekek szétszabdaltan, az egyes tantárgyak keretei között szerzik ismereteiket, s ezeket igen nehezen képesek szintézisbe hozni. A projekt-feladatok összeállításakor igyekszünk a lehetőségekhez mérten valamiféle teljesség-élményt biztosítani; mindenkor célunk, hogy empirikusan is megéljék az adott kor életérzését. Természetesen figyelemmel kell lennünk diákjaink eltérő irányultságaira, képességeire; a feladatok tervezése mindig differenciáltan történik, ezekből azután kedvükre választhatnak.

Formailag projektjeink pillérei a következők:

- témaexponálás
- nyitás – szerződés-kötés
- ismeretszerzés – alkotás
- zárás – bemutatás
- értékelés: önértékelés, egymás értékelése, tanári értékelés.

A kidolgozásra 3-4 hét áll a tanulók rendelkezésére.

A megvalósítás mindig több szintű kooperációt igényel: kettőnkön kívül esetenként néhány szaktanár kolléga is segít az egyes feladatok kidolgozásában, ez szoros együttműködést kíván tőlünk. A gyerekek párban, ill. 3-4 fős csoportban dolgoznak, ezt is

csak együttműködve lehet; végül – ami a legnehezebben ment, de 8. osztályos korukra megértették és elfogadták – fontos a folyamatos, rendszeres konzultáció velünk, a projektvezető tanárokkal. Kiemelendő ezeken kívül a szülőkkel való kapcsolat is, ami általános iskolában nagyon fontos: kísérik figyelemmel gyerekeik tevékenységét, természetesen csak távolból (vagyis ne helyettük oldják meg a feladatokat, ami napjainkban sajnos jellemző tendencia). Ők – többek között – ezúttal a gyűjtőmunkában voltak segítségünkre, számtalan relikviát küldtek be otthonról, amiről később még lesz szó.

2. Diktatúrák-projekt – Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

2.1. Céljaink

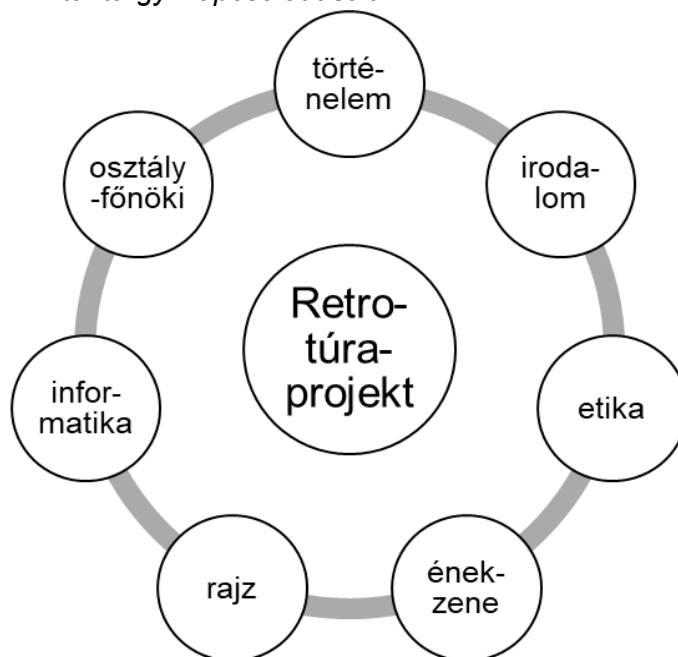
A diktatúrák szélesebb körű áttekintése után azért esett választásunk a Rákosi- és a Kádár-korszakra, mert ezen korszakokról személyes emlékeik vannak a diákok családtagjainak. Fontosnak tartottuk tehát a személyességet: a történelem nem távoli, elvont tudomány, hanem folyamat; saját családunk generációinak megélt valósága. A beküldött anyagok, emléktárgyak válogatása során sok-sok emlékidéző beszélgetés zajlott a családokban, s született egy hangfelvételre rögzített interjú is.

A személyessé tétel vezérelt akkor is, amikor igyekeztünk a fiatalok szemszögéből bemutatni ezeket a korszakokat. Fontosnak tartottuk az objektivitást, hiszen tanítványaink eltérő szociokulturális háttérrel bírnak; felmenőik különbözőképpen viszonyultak-kapcsolódtak a rendszerek mindennapjaihoz.

Minden korosztálynak fontos az élményszerűség, elengedhetetlen feltétele ez az interiorizációnak. Garantált élményeket adtak a megismert műalkotások; ezek között a legkomplettebb élményt a filmek jelentették. A feladatok közül a később ismertetett életképek fotózása volt leginkább emlékezetes; s nem utolsósorban élményt jelent számukra a digitális eszközök használata az anyaggyűjtés illetve a produktumok alkotása során.

2.2. A projekt tartalma

Bemutatott projektünk *tantárgyi kapcsolódásait* a következő ábra szemlélteti:

A tantárgyi előzmények, ismeretek:

A *Határtalanul*-program keretében hetedik osztályban egy hetet töltöttünk Erdélyben, az ott kötött barátságok is hasznosnak bizonyultak a megvalósításban.

Történelemből a projekt megvalósításának idejére a tanulók már ismereteket szereztek az alábbi témákban:

- A nagyhatalmak versengése és az első világháború
- A történelmi Magyarország felbomlása
- Európa és a világ a két világháború között
- Magyarország a két világháború között
- A második világháború
- A szuperhatalmak szembenállása.

A témák leckékre bontása a tanmenetekben található.² (1, 2)

A projekt keretében, történelemórákon dolgoztuk fel Magyarország történetét 1945-től az 1956-os forradalom és szabadságharc leveréséig, és a Kádár-korszakot. A tanulók megértették, hogy a második világháború után Magyarország társadalmi berendezkedését és külpolitikai hovatartozását meghatározta az a tény, hogy az ország a szovjet érdekszférába került. Megismerték a szocialista társadalmi berendezkedés és a gazdaság legfontosabb jellemzőit.

A történelem bemutatja a mindenkori tényeket, eseményeket, ok-okozati összefüggéseket; a művészetek pedig azt, hogyan éreztek, hogyan gondolkodtak az adott korszakban élők. Műalkotások egész sorát ismertük meg, ezek egy része elemzésre, az ismeretek alátámasztására szolgált, más részük pedig továbbgondolásra serkentett, további alkotásra inspirált. Akár ilyen, akár olyan szerepük volt, mindenképpen élményt nyújtottak, érzelmi-lelki hatást gyakoroltak a gyerekekre.

Irodalom:

- Radnóti versei;
- *Kertész Imre: Sorstalanság* (A filmadaptációt tekintettük meg);
- *Örkény István: Tóték*. (Szempont: a kisember kiszolgáltatottsága; illetve valóban zsarnok volt-e az őrnagy, vagy a család viselkedése volt félreérthető?);
- *Kukorelly Endre: 1956*;
- *Háy János: A bogyósgyümölcs*. (Ennek a humorral – sőt öngúnnyal! – átszótt novellának igen pozitív fogadtatása volt a gyerekek részéről.);
- Képversek alkotása a mindenkori diktatúrákhoz kapcsolódva. (A képverseket – bár nem általános iskolai anyag, de nagyon közel áll hozzájuk – már korábban megismerték irodalomórákon, alkottak is kalligramokat más témában. Előbb persze fel kellett lazítani, kitágítani a vers fogalmát: eljutni a páros rímű felező 12-estől a nyelvi elemek másféle rendeződéséig.) Munkáikban – bármelyfajta diktatúrához kapcsolódjon is – a negálás dominált.

Etika:

- *Van egy határ* c. kisfilm, ami 1949-ben játszódik – a cím értelmezése kettős.
- Döntési lehetőségek a diktatúrákban („mindenki szem a láncban”).
- A „kettős nevelés”.

Ének-zene:

- Ismerkedés a mozgalmi dalokkal; a régi tankönyvek vizsgálata: a mozgalmi dalok aránya a dalanyagban.
- Az *István, a király* című rockopera megtekintése (Az 1983-ban bemutatott alkotást olyan szempontból vizsgáltuk, milyen rejtett társadalomkritikát, „odamondogatást” tartalmaz a szövegv. könyv.)

Osztályfőnöki órákon az alábbi videoklipet, filmeket néztük és beszélgettünk meg:

- *Pink Floyd: The Wall* videoklipje.
- *A tanú*: a személyi kultusz korszakának filmszatírája.
- *Szabadság, szerelem*: az 1956-os melbourne-i olimpia és a forradalom eseményeivel.
- *Made in Hungária*: a '60-as évek fiatalságát mutatja be.
- *A hullám*: egy napjainkban játszódó történet, amely egy pedagógiai kísérletről szól, amely végül tragédiába torkollik.

Rajzórán a rajz szakos kolléganő segítségével az érdeklődő tanulók betekintést kaptak Picasso munkásságába, megfigyelték a kubizmus jellegzetességeit, majd ezek felhasználásával egy saját festményt készítettek.

Digitális kompetenciáikat a ppt-s prezentációk, fotók, mémek, videó, illetve a hangrögzítéses interjú készítése alkalmával kamatoztathatták.

2.3. A feladatok

Érdekes, motiváló, mégis munkaigényes, utánagondolást igénylő feladatokat kínáltunk a tanulóknak, törekedtünk a pontos, célirányos feladat-meghatározásokra. A vállalásokat párosával vagy kiscsoportokban teljesítették.

A feladatok:

1. Mutasd be a Kádár-korszak tankönyveit! Milyen nyomot hagyott ezekben a politika, hogyan próbálták a tankönyvszerkesztéssel is manipulálni a diákokat?
Ajánlott forma: lapbook.
2. Gyermekek- és ifjúsági mozgalmak:
  - a) Jellemezd az úttörőmozgalmat! (Külsőségek, szabályok, tartalma, céljai.) Mutass rá a pozitív és negatív oldalára is!
Ezen belül: mutasd be az úttörővasutat! (Mettől meddig járt, milyen útvonalon, mi volt a gyerekek szerepe, önállósága; mai változata, elnevezése; útvonal, az állomások régi és mai elnevezése stb. Keress képeket és a róla szóló dalt is!)
  - b) Milyen volt iskolánk élete a Kádár-korszakban? Keress fotókat is!
Ajánlott forma: plakát.
  - c) Mutasd be a KISZ szerepét a Kádár-rendszer fiataljainak életében! Kérdezd szüleidet is!
3. Mutasd be a „szocreál” (=szocialista realista) stílust, jellemezd az ilyen alkotásokat, épületeket, mutass példákat is! Voltak-e, vannak-e még ilyenek városunkban?
Ajánlott forma: ppt.
4. Kutasd fel a rendszerváltás előtti egri utca-, tér-, intézményneveket, amelyek politikai okból változtak meg azóta! Kiket-miket jelölnek a régi nevek?
Ajánlott forma: könyvecske, benne pl. utcatáblák a régi és az új elnevezésekkel, rövid magyarázatokkal.

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

5. Készíts ppt-t „Életképek a Kádár-rendszerből” címmel, saját fotókkal! Lehet parodisztikus is, kifejezetten a fiatalok életmódjáról (életmód, szórakozás, öltözködés stb.) szóljon! (Segítség: *Csinibaba*, *Made in Hungaria* c. filmek.)³
6. Mutasd be, milyen volt az „ideális nő” az '50-es években! Milyenné akarta formálni a nőket a szocialista rendszer? (Napirendje, életmódja, munkája, családja...)
Ajánlott forma: prospektus, például Életvezetési tanácsok a szocialista nőnek címmel.
7. Mutasd be példákkal, milyen volt az életszínvonal, az áruellátás az '50-es, '60-as, '70-es években (lakáshoz, autóhoz, telefonhoz jutás; külföldre utazás; reklámok; tv)! Miért nevezhették a szocialista blokkban Magyarországot a „legvidámabb barakknak”?
Gyűjts recepteket, amelyek az ötvenes évek silány áruellátása ellenére is változatosabbá tudták tenni az étkezéseket! Kérdezheted minderről idősebb rokonaidat.
Ajánlott forma: kisfilm (az interjúkhoz: videó, hangfelvétel; a téma illusztrálásához: képek).
8. Készíts rajzzal vagy gyűjtött képekkel illusztrációsorozatot Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról* című verséhez!
Ajánlott forma: papíron vagy ppt-ben (segítség: fortepan.hu).
9. Csöndes lázadás a diktatúra ellen: a humor.
  - a) Mutass be szemelvényeket az '50-es, '60-as, '70-es évek politikai vicceiből, témák szerint csoportosítva!
Ajánlott forma: lapbook.
  - b) A Kádár-korszak „megmondóembere”: Hofi Géza. Miért tűrte meg a hatalom a humorista szókimondó, rendszert parodizáló produkcióit?
Ajánlott forma: „digitális képregény”.
10. Mutasd be a Szabad Európa Rádió szerepét a Rákosi-, majd a Kádár-korszakban!
Ajánlott forma: ppt, hangfelvételekkel.
11. Mutasd be, milyen kötelező ünnepeink voltak a Kádár-korszakban, milyen külsőségei voltak ezeknek! Készíts egy ennek megfelelő lapozgatós naptárt, korabeli képekkel!
Készíts ünnepbeszéd-paródiát egy ilyen ünnepre!
12. Kereszténynek lenni a Kádár-korszakban – élmények, adatok, tények.
Ajánlott forma: interjú (rokonnal, ismerőssel).
13. A korszak megjelenése a művészetekben (irodalom, zene, film, képzőművészet).
Ajánlott formák: szabad alkotás (festmény, képvers), filmajánló.
14. A diktatúrák kora a sport tükrében; olimpiák – amikor a politika beleszólt az olimpiák szervezésébe, lebonyolításába (1956, 1972, 1980).
Ajánlott forma: ppt.
15. Kérdezd az erdélyi ismerősöket (rémtörténetek Ceaușescu-ról: vadászatai, falurombolás)!
Ajánlott forma: levél.
16. Milyen eszközöket talált a hatalom a kommunista propagandára (sajtó, plakátok, hangszórók, rádióüzenetek, transzparensok, feliratok)?
Ajánlott forma: ppt.

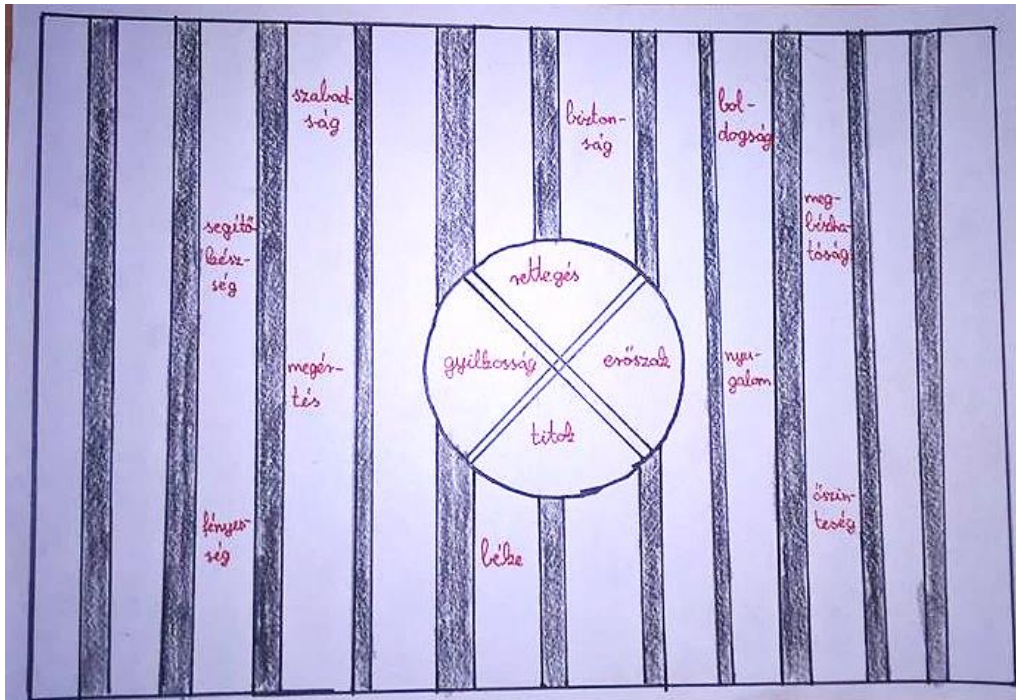
2.4. Az elkészült produktumok

Picasso Guernica című festménye ihletett meg néhány tanulót egy hasonló stílusú kép készítésére, amely diktátorokat és diktatúra-jelképeket ábrázol. Figyelemre méltó a kép jobb

5. kép: Zsarnokság

Különleges a többi között ez az utóbbi munka, amely a pozitív értékeket helyezi rács mögé, s az előtérben, de tiltó táblán jelennek meg a zsarnokság fogalmai.

Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című verse is általános jellegű, ehhez *illusztrációkat* mutattak be. Érdekes ppt született a „szocreál” stílusról, melynek építészeti, képzőművészeti emlékei részben még ma is jelen vannak városunkban is.

6. kép: Szocreál

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

Értékes, bemutató-elemző ppt keretében három, különböző korban született és különböző műfajú *műalkotást* ismerhettünk meg: egy film, egy rockopera és egy novella villantja fel a diktatúrák egy-egy metszetét

7. kép: A tanú

A Tanú c. film (1969) :

- A tanú Bacsó Péter által 1969-ben rendezett, egész estés magyar film. Elkészülte után, bár a Rákosi-rendszerrel szól, mégis túl korainak tűnt bemutatni, így azonnal betiltották.
- A film Cannes-ban az Ökumenikus zsűri díját nyerte el.
- Ez is humorosan mutatja be a rendszer túlkapasait. Pl.:

1. „Itt valami nem stimmel. Ha Bátya elvtárs tábornoki egyenruhában úszott volna, megismertem volna. A piros stráf miatt. Megóvtam volna a sprickoló tömegektől.”

2. „Én csak azt mondom, Pelikán elvtárs, a nemzetközi helyzet egyre fokozódik. Csapásokat adunk és csapásokat kapunk.”

3. „- Mi ez?
- Narancs.
- Narancs?!
-Az új magyar narancs. Kicsit sárgább, kicsit savanyúbb, de a mienk..”

4. „A kémeink nem úgy dolgoznak, hogy gyanút keltsenek. Épp ellenkezőleg! De pont az bennük a gyanús, hogy nem gyanúsak.”

8. kép: István, a király

(1983.)Az István, a király című rockoperából

1. Valakinek holnap le kell tépni magáról a láncot
Mondd, te kit választanál?
Valakinek holnap le kell mondani hivataláról
Mondd, te kit választanál?
(Itt arra utalnak, hogy meg kell újuljanak a hatalmi és vezető pozíciók az új szellemiség tükrében.)

2. Gyarló az ember - azt lesi, hogy hol tömheti jobban a hasát.
Gyarló az ember - azt lesi, hogy hol adhatja jobban el magát.
Gyarló az ember - igazat mindig annak ad, ki többet ígér.
Gyarló az ember - ahhoz a párthoz áll, ahonnan többet remél.
Gyarló az ember - mindenre képes a kényelemért.
(Ezek a sorok azokról az emberekről szólnak - rejtvé -, akik behódolnak a rendszernek, hogy előnyökhöz jussanak.)

3. Nem kell olyan isten, aki nem tud magyarul
Szabad magyaroknak nem kell ilyen úr
(A sorok mégis az idegen hatalmi elnyomás ellen tiltakoznak)

9. kép: Háy János: A bogósgyümölcs

Háy János, A bogósgyümölcs című novellája:

A „puha diktatúra” idején egy vidéki fiatal fiú vágyairól ír humoros hangon. Többször ismétlődik a szabadság gondolata, amit Amerika, a farmer, a Coca-Cola és a rock and roll jelképez a fiú szemében.

Háy János

A művészeteken túl az élet minden területét igyekeztünk vizsgálni. Kulcsfontosságú volt a *Szabad Európa Rádió*, ennek műsoraiba bele is hallgathattunk. Hangélmény volt egy *interjú* is, amit nagymamájával készített egy tanuló „*Milyen volt kereszténynek lenni a Rákosi- és a Kádár-korszakban?*” címmel.

Tankönyveket vizsgáltunk meg: még a matematikakönyv példái között is jócskán akadt a kor propagandaszövegeit sulykoló megfogalmazás. Ide illett a két fiú előadásában megszólaltatott *mozgalmi dal*, ami csak egy volt az énekkönyvekben fellelhető sok közül.

10. kép: Matekfeladatok

mint az első gép 34 nap alatt...

5. Két szövőmunkás versenyben áll egymással. Az egyik 42,5 óra alatt szőtt ugyanannyi anyagot, mint a másik 40 óra alatt. Mennyi volt a másodiknak óránként a teljesítménye, ha az első óránként 2,4 m anyagot szőtt?

6. Egy termelőszövetkezet aratási munkálatait 8 traktor 21 nap alatt végezné el. Borús az idő, ezért 5 nap múlva még 4 traktort beállítanak. Hány nap alatt készülnek el így az aratással?

7. Hány munkás kell 309,6 m³ zúzott kő kirakásához, ha egy munkásnak 1 m³ kő kirakásához 36 percre van szüksége, és 1 óra 40 perc alatt kell a kirakodást elvégezni?

11. kép: Nyelvtani feladat

① Elemezzük az alábbi mondatokat mondatrészek szerint! Vizsgáljuk meg, milyen szófaj fejezi ki a határozókat!

A szocialista országok gondosan egyeztetik termelési és műszaki terveiket, 1965-től kezdve egységes terv szerint folyik az acélgártás is. Így mindegyik ország jobban kiaknázhathatja gazdasági adottságait. A jól szervezett együttműködés biztosítja a gazdaságosabb termelést.

12. kép: A termelés növekedése miatt új szerelőcsarnokot kellett építeni

A termelés növekedése miatt új szerelőcsarnokot kellett építeni.

Az úttörőmozgalom és a KISZ szerepe is fontos téma volt: pozitív és negatív oldalukról is szó esett. Természetesen saját iskolánk Kádár-korszakbeli évtizedeit is bemutatta egy ppt, régi plakátok alapján.

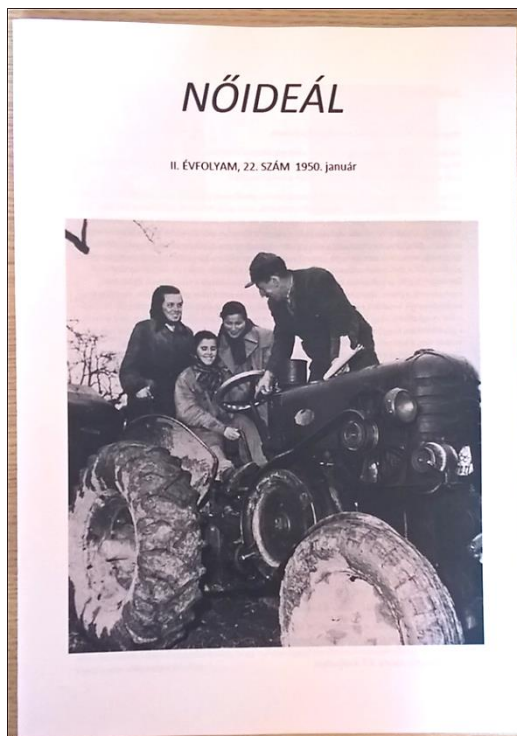
13. kép: Úttörőmozgalom, KISZ

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

Humoros-parodisztikus női magazint szerkesztett két vállalkozó lány, ez az '50-es évek nőideáljának megfelelő praktikus életvezetési tanácsokat tartalmaz.

14. kép: Az '50-es évek nőideáljai I.

15. kép: Az '50-es évek nőideáljai II.

16. kép: Traktorosképző iskola Sásdon

Sásdi Hírek

Megnyílt Sásdon az első női traktorosképző iskola

Vasárnap délelőtt teherautó fordult be a sásdi gépállomás udvarára, rajta cifrakendővel bekötött fejű lányok mosolyogtak. Valamennyien örültek, hogy megérkeztek arra a tanfolyamra, ahol két hónap alatt elsajátítják elméletben és gyakorlatban a traktorvezetést.

Ahogy az autóról leugrottak, kíváncsian néztek körül a gépállomás portáján, gyönyörködtek a szépen leállított traktorokban. De nem sokáig gyönyörködtek, mert az új, felszerelt kultúrteremből már vidám zeneszót lehetett hallani, ami nem hagyta őket nyugodni. Beljebb kerültek a kultúrterembe. Több lány, új traktoros munkaruhában, járta vidáman a táncot, a rádióra felszerelt gramofon ütemes zenéjére. Aki a táncot már megunta, elment asztaliteniszezni egy másik terembe. Megvan minden lehetőség, nemcsak a tanulásra, de a szórakozásra is, itt az iskolán. Pártunk és kormányunk szeretően gondoskodik a jövő békeharcosairól, akik most indultak el a fejlődés útján, de két hónap eltelével keményen fogják az acélparipa kormányát. Erős békeharcosai lesznek a szocializmus építésének, mert szeretik a gépet. Simonfalvi Erzsébet két hónapig dolgozott a bólyi gépállomáson, de szülei és barátnői annyit beszéltek neki, hogy otthagya a gépállomást. Nehezen vált meg a traktortól és most mikor meghallotta, hogy traktorvezetői iskolára lehet jelentkezni, beszélhetek akármit, de ő elment a gépállomásra, hogy beírassa magát a tanfolyam hallgatói közé. Hiába mondták, hogy Sásd nagyon messze van, a traktoros meg mindig piszkos, olajos, ezzel nem tudták megakadályozni, hogy Simonfalvi Erzsébet újra gépre üljön. Örült és akkor volt boldog, amikor az ő neve is a női traktoros tanfolyam hallgatói közé került.

A mekényesi termelőcsoportból Dravec Ilona került az iskolára. Még csak egyszer ült fel a traktorra, hogy megpróbálja, tudná-e vezetni, és azóta minden vágya az volt, hogy traktoros lehessen. Mikor Mekényesen meghallották, hogy Dravec Ilona is jelentkezett a női traktorosképző iskolára, mindent mondtak, csak jót nem. Még a szülei is azt beszéltek: - Majd sírsz te még, hogy hazajöhess, nem tudod, milyen a traktoros élet!... - Ha nem ismerném, nem is mennék iskolára! De minden vágyam az, hogy traktorral dolgozhassak. De nem csak Dravec Ilona vélekedik így, hanem az iskola valamennyi hallgatója. A tanulni vágyó lányok mondták, hogy a traktorosiskolán folytatják majd a tanulmányaikat, ahol az osztályharc falusi tankjának a vezetésére – a traktor vezetésére – oktatják őket. Este, a megnyitó ünnepély után Gyárics Márta elvtársnő javaslatára – aki a bólyi gépállomáson volt brigádvezető és most ezen az iskolán előadó – táviratot küldtek Rákosi elvtársnak, amely így szólt:

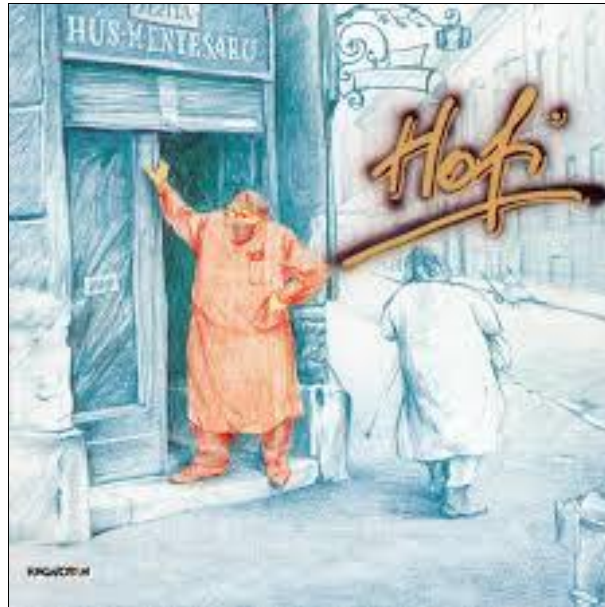
Drága Rákosi dotárs!

Mi, a Baranya megyei sásdi traktorvezető iskola hallgatói harcos üdvözlétünket küldjük abból az alkalomból, hogy Baranya megyében megnyílt az első női traktorvezetői iskola. Ígérjük Rákosi dotársnak, hogy itt az iskolán minden igyekezzettel azon leszünk, hogy elsajátítsuk a modern gépi technikát, hogy az iskolából kikérülve, ha ráülünk a traktorra, a béke tankjaira, azt a tankot győzelmre is visszük a mezőgazdaság szocialista átvezetésében. Elvtársi és boldog üdvözléttel: a sásdi traktorvezetői iskola 63 hallgatója.

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

A *humor* – mint a csendes lázadás, ellenállás eszköze is – sok formában jelen volt a munkák között: politikai viccek hangzottak el, hallgathattunk Hofi Géza előadásaiból, és megtekinthettünk saját készítésű mémeket is.

17. kép: Hofi

18. kép: Fekete autó

**Amikor az ablakból látsz
egy fekete autót
az éjszaka közepén**

19. kép: „Nem tetszik a rendszer?”

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

A ma már elképzelhetetlen életmódot (áruellátás, életszínvonal, utazások korlátozása stb.) dolgozta fel egy parodisztikus kisfilm. A kötelező és elhallgatott ünnepekről készült egy sokatmondó, képes naptár is.

20. kép: Ünnepek

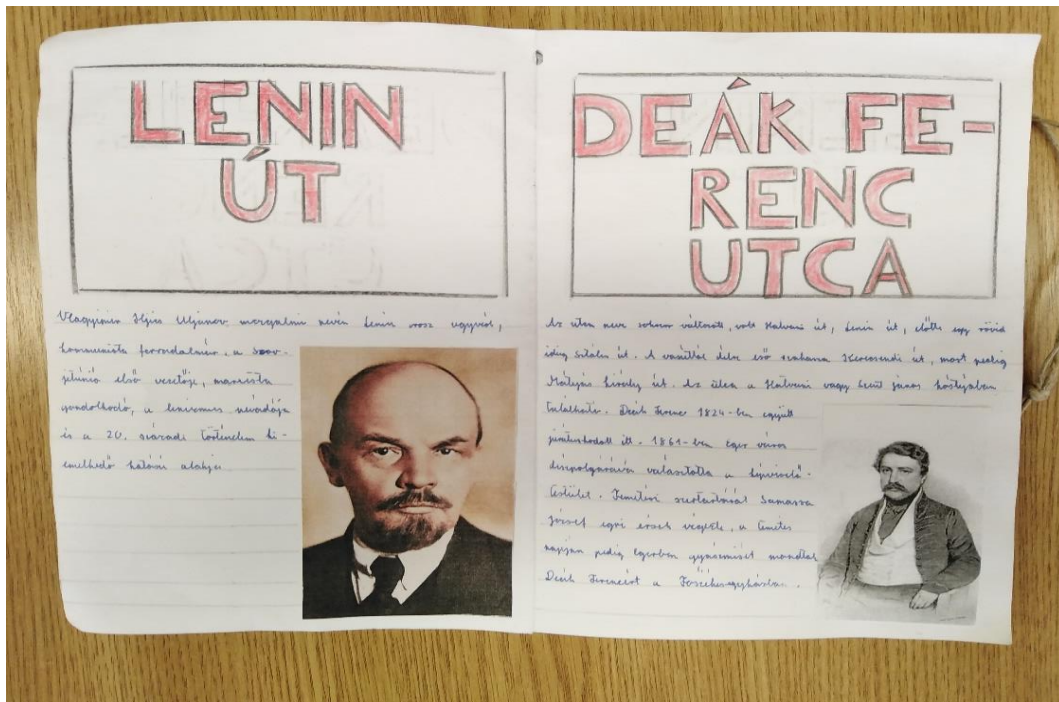

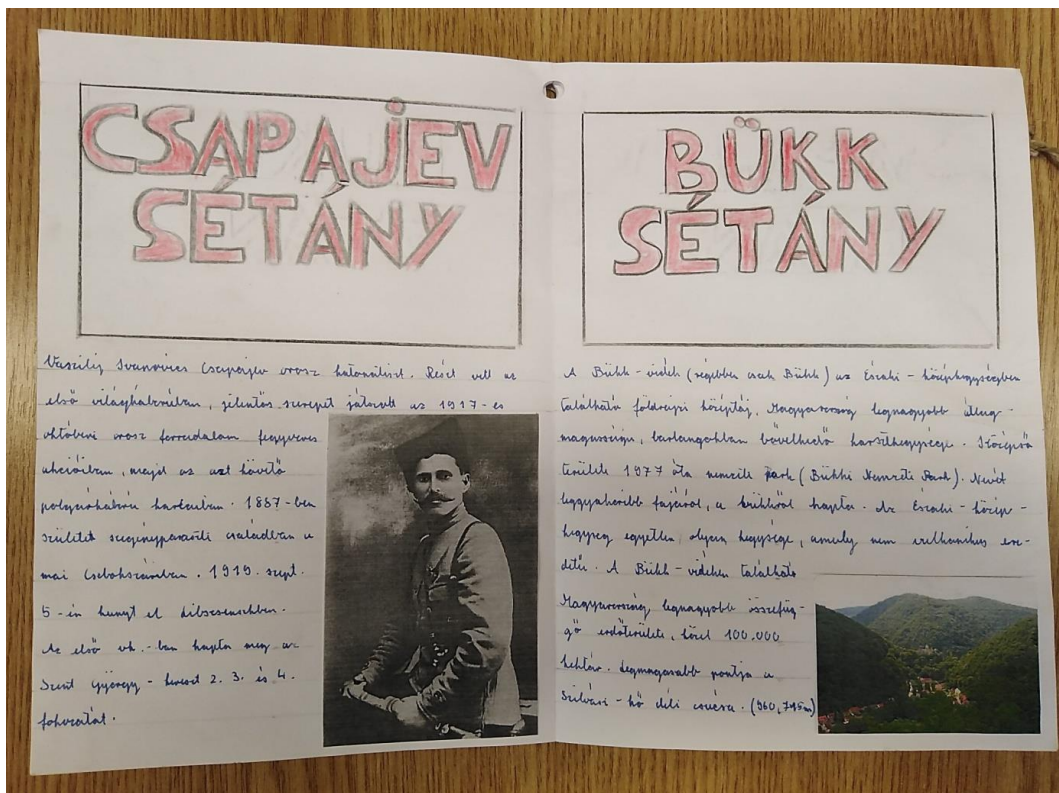
Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

Érdekes volt a rendszerváltás után „átkeresztelt” utcákat, intézményeket bemutató füzetke is.

21. kép: Átkeresztelt utcanevek I.

22. kép: Átkeresztelt utcanevek II.

Hunyadi-Buzás Éva – Hománé Móra Éva: Retro-túra a Rákosi- és a Kádár-korszakba

A politika még az *olimpiák* nemes szellemiségét is felülírta: három ilyen 20. századi olimpia után kutatott néhány tanuló (1956, 1972, 1980).

A tavalyi erdélyi kiránduláson köttetett barátságok is hasznosnak bizonyultak: a gyerekek *levélben* kérdezték egyik vendéglátójukat a Ceaușescu-éra borzalmairól, visszásságairól. A felolvasott válaszevél mellé illusztráló ppt is készült.

A duplaórás projektzáró fénypontja az az *életkép-sorozat* volt, amely az osztály tanulóinak közreműködésével, a szülők által beküldött relikviák ('60-as, '70-es évek tankönyvei, kisdobos- és úttörőnyakkendők, síp, öv, 6 és 12 pont; rendőregyenruha, piros illetve kék útleveél, kitüntetések, munkásnadrág, pöttyös kendő, lódenkabát, svájcisapkák, régi műbőr iskolatáska, alumíniumból készült tárgyak: evőeszköz, teáskanna, lábos) segítségével készült:

Az életképek a Rákosi- és Kádár-korszak egy-egy jelenetét ábrázolták jelmezekbe öltözve – természetesen itt is fő eszköz a paródia:

- május 1-jei felvonulás transzparenszekkel, politikai jelszavakkal;
- hippit igazoltató rendőr az Ifjúsági Park (korabeli szórakozóhely) bejáratánál;
- kokárdás fiatalok tömegét oszlató rendőr március 15-én;
- úttörőnyakkendős iskolai életképek (feleltetés és szovjet ünnep);
- munkásnők overallban, pöttyös fejkendőben.

(Az ezekről készült fényképeket a személyiségi jogok okán nem közölhetjük.)

A bemutatók után pedig jóízűen fogyasztottuk el a „*túlélő*”- *receptek* alapján készült falatokat: hamis (hús nélküli) húsleves, hamis (túró nélküli) túrógombóc, tojás nélküli palacsintát.

Összegzés

Aki gyerekekkel foglalkozik, az naponta tapasztalja, hogy milyen nehéz megszólítani és munkára fogni a tanulókat. A bemutatott projektünk is bizonyítja, hogy ez a módszer képes kellően motiválni őket. Hiányosságok is akadtak azonban: például még mindig nehezen fogadták el az internetes hivatkozásokra vonatkozó formai előírásokat.

A pedagógus, szülő, gyerek együttműködésének eredményeképpen nagyszabású projektet valósítottunk meg. A négy év ez irányú munkája nyolcadikra beérett: a tanulók nagyobb munkafegyelemmel, pontosabb szabálykövetéssel teljesítették feladataikat. A folyamatos konzultáció hozzásegítette a résztvevőket a sikeres munkához.

JEGYZETEK

¹ A jelen írás az *Első kézből. Új megközelítések a történelmi kutatásban és a történelemtanításban* címmel a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata és a Református Tananyagfejlesztő Csoport által az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 2020. február 1-jén rendezett konferencia „*Helytörténet, interaktív történelmi séták és családfakutatás*” szekcióján elhangzott előadásunk szerkesztett változata.

² Történelem 7. FI-504010701/1 Tanmenetjavaslat (normál):

<https://player.nkp.hu/play/222830/false/undefined?fbclid=IwAR2yjbSKAR8fdnSUCOtHwRaTvi7IGWiSjzNR0yrmM4VjSxQft6MH7Eo6Y> (Letöltés: 2020. febr. 17.);

Történelem 8. FI-504010801/1 Tanmenetjavaslat (normál):

https://player.nkp.hu/play/234721/false/undefined?fbclid=IwAR0kMWN3htorkuz651VNa_J79mbisWWNcrzaRv8oATu3rRWxRi9wMDT7mA8 (Letöltés: 2020. febr. 17.)

³ A feladatot végül együtt valósítottuk meg egy igen jó hangulatú, egész délutáni programot jelentő fotózással.